

ด้านการทอผ้า การแต่งกาย ของชาติพันธุ์ไทยมอญ

การทอผ้า

ผ้ามอญทอมือมีความสำคัญอย่างยิ่งกับชุมชนเพราะผ้าที่ทอก็ล้วนแต่ได้จากชาวบ้านทอเพราะแต่ละบ้านจะทอผ้าใส่เอง ในวันสำคัญเช่นวันพระ งานบุญ ฯลฯ ชาวบ้านก็ใส่ผ้าทอเช่นกัน สีเส้นสวยงามหลากหลาย และผ้ามอญทอมือยังได้มีการตั้งกลุ่มก็คือจากชาวบ้านเองรวมตัวกันจากการว่างจากการทำนา มาทอผ้ากัน และการทอผ้านั้นจะสืบทอดถึงลูกหลานเพราะบ้านแต่ละบ้านมีที่ทอผ้าลูกหลานได้ฝึกและหัดทอผ้าทำให้ผ้ามอญทอมนั้นเข้าถึงชาวบ้านและมีความสำคัญกับชุมชนอย่างยิ่ง

กระบวนการผลิต

วัตถุดิบและส่วนประกอบ

๑. กี่ทอผ้า	๒. เครื่องกรอด้าย	๓. กระจง
๔. ฟันหวี	๕. ม้าเดินด้าย	๖. เส้นด้าย

ขั้นตอนการผลิต

๑. กรอด้ายยืน ใช้เวลาประมาณ ๑ วัน
๒. เดินด้าย ใช้เวลาประมาณ ๑ วัน
๓. ร้อยฟันหวี ใช้เวลาประมาณ ๔ ชั่วโมง
๔. หวีด้าย ใช้เวลาประมาณ ๑ วัน
๕. ร้อยตะกอล ใช้เวลาประมาณ ๑-๒ วัน
๖. ทอผ้า
๗. บรรจุหีบห่อ

อุปกรณ์ทอผ้า

๑. **ดอกหวี** เป็นอุปกรณ์สำหรับหมุนเพื่อกรอเส้นด้ายสีต่างๆเข้าหลอดด้ายมีลักษณะคล้าย กังหันลมมีแกนกลางวางบนฐานไม้สองข้าง ส่วนกลางของ ดอกหวีมีช่องสำหรับใส่เส้นด้าย

๒. ไน เป็นอุปกรณ์กรอเส้นด้ายอย่างหนึ่ง มีลักษณะเป็นช่องสำหรับใส่แกนม้วนด้ายซึ่งผูกโยงกับดอกหวี ปัจจุบันมีการนำมอเตอร์ไฟฟ้ามาเป็นตัวช่วยหมุน เมื่อมอเตอร์ไฟฟ้าทำงาน เส้นด้ายในดอกหวีจะหมุนด้ายมาเก็บไว้ในแกนม้วนด้าย

๓. หลอดด้ายยืน ด้ายยืนเป็นอุปกรณ์สำหรับการเดินเส้นด้าย โดยเส้นด้ายทุกเส้นจะถูกม้วนหรือพันเก็บไว้ในหลอด ซึ่งมีลักษณะเป็นหลอดยาวประมาณ ๘ นิ้ว เส้นผ่าศูนย์กลาง ประมาณ ๑ นิ้ว จำนวน ๑๕๒ หลอด หลอดคั่นทำจากไม้ไผ่ แต่ปัจจุบันใช้ท่อน้ำพลาสติกแทน

๔. รางคั่น เป็นอุปกรณ์สำหรับเรียงหลอดด้ายคั่น เพื่อเตรียมไว้สำหรับขั้นตอนการเดินเส้นด้ายต่อไป รางคั่นมีลักษณะเป็นแถว ๒ ชั้น มีแกนสำหรับใส่หลอดด้ายคั่นจำนวน ๑๕๒ แกนอยู่บนเสาสูงประมาณ ๑.๕ เมตร ยาวประมาณ ๕-๘ เมตร

๕. ขาม้า เป็นอุปกรณ์สำหรับเดินเส้นด้ายที่เดินตามจำนวนความยาวที่ต้องการมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ ๒ เมตร ยาว ๕-๘ เมตร ที่หัวหลักคั่นมีหลักสูงประมาณ ๖ นิ้วจำนวนประมาณ ๒๐ หลักอยู่ทั้งสองด้าน

๖. **ฟืม หรือ ฟันหวี** มีลักษณะคล้ายหวี ยาวเท่ากับความกว้างของหน้าผ้าทำด้วยโลหะ มีลักษณะเป็นซี่เล็ก ๆ มีกรอบทำด้วยไม้หรือโลหะ แต่ละซี่ของฟืมจะเป็นช่องสำหรับสอดด้ายยืน เข้าไปเป็นการจัดเรียงด้ายยืนให้ห่างกันตามความละเอียดของเนื้อผ้า เป็นส่วนที่ใช้กระทบให้เส้นด้ายที่ทอเรียงติดกันแน่นเป็นผืนผ้า ฟืมสมัยโบราณทำด้วยไม้ แกะสลักเป็นรูปนกหรือเป็นลวดลายต่าง ๆ

๗. **ตะขอเกี่ยวด้าย (เบ็ดเข้าฟืม)** เป็นอุปกรณ์สำหรับเกี่ยวเส้นด้ายเข้าฟืมทำด้วยไม้ไผ่ยาวประมาณ ๘ นิ้ว ส่วนปลายทำเป็นตะขอไว้สำหรับเกี่ยวเส้นด้ายเข้าฟืมซึ่งเส้นด้ายทุกเส้น จะต้องใช้ตะขอเกี่ยวด้ายสอดไว้ในฟืมจนเต็มทุกช่อง

๘. **ขาม้าสำหรับหวีด้ายเข้าม้วน**

๙. **ไม้ม้วน** เป็นอุปกรณ์สำหรับม้วนเก็บเส้นด้ายที่ด้นเสร็จแล้ว มีลักษณะคล้าย ระหัดวิดน้ำ ซึ่งอยู่ที่ด้านปลายของแกนระหัดทั้งสองด้าน โดยหมุนม้วนเส้นด้ายเก็บไว้เพื่อเตรียมใส่ในเครื่องทอผ้า

๑๐. **ไม้ชะน็ด** เป็นไม้ที่สอดอยู่ในช่องด้ายยืน เพื่อช่วยให้ด้ายไม่พันกัน

๑๑. **ไม้ขัดด้าย หรือ ฟันปลา** เป็นอุปกรณ์สำหรับขัดระหัดม้วนผ้าเพื่อไม่ให้ระหัดม้วนผ้า ขยับเขยื้อนได้ ทำให้เส้นด้ายตั้งอยู่ตลอดเวลา เมื่อถึงขั้นตอนการทอผ้าก็จะง่ายขึ้น

๑๒. **ขาหูก หรือ ตะกอ / ตระกอ** คือ ส่วนที่ใช้สอดด้ายเป็นด้ายยืน และแบ่งด้ายยืนออกเป็นหมู่ๆ ตามต้องการ เพื่อที่จะพุ่งกระสวยเข้าหากันได้สะดวก ขาหูกมีอยู่ ๒ อัน แต่ละอันเวลาสอดด้ายต้องสอดสลับกันไปเส้นหนึ่งเส้นหนึ่ง ที่ขาหูกจะมีเชือกผูกแขวนไว้กับด้านบน โดยผูกเชือกเส้นเดียวสามารถจะเลื่อนไปมาได้ส่วนล่างผูกเชือกติดกับคานเหยียบหรือตีนเหยียบไว้ เพื่อเวลาต้องการดึงด้ายให้เป็นช่องก็ใช้เท้าเหยียบคานเหยียบนี้ คานเหยียบจะเป็นตัวดึงขาหูกให้เลื่อนขึ้นลงถ้าหากต้องการทอเป็นลายๆ ก็ต้องใช้คานเหยียบหลายอัน เช่น ลายสองใช้คานเหยียบ ๔ อัน เรียก ทอ ๔ ตะกอ ลายสาม

ใช้คานเหยียบ ๖ อัน เรียก ทอ ๖ ตะกอล จำนวนตะกอลที่ช่างทอผ้าเกาะยอใช้ มีตั้งแต่ ๒-๑๒ ตะกอล ผ้าฝืนใดที่ทอหลายตะกอลถือว่ามีคุณภาพดีมีลวดลายที่ละเอียด สวยงาม และมีราคาแพง

๑๓. **กระสวย** คือ ไม้ที่เป็นรูปรียาวตรงปลายทั้งสองข้าง ตรงกลางใหญ่ และมีร่องสำหรับใส่หลอดด้ายพุ่ง ใช้สำหรับพุ่งสอดไปในช่องด้ายยืนระหว่างการทอผ้า หลังจากทอที่ช่างทอเหยียบคานเหยียบให้เขาหูกแยกเส้นด้ายยืนแล้ว

๑๔. **ไม้แกนม้วนผ้า หรือ ไม้กำพัน** สำหรับม้วนผ้าที่ทอแล้ว ไม้แกนม้วนผ้ามีขนาดความยาวเท่ากับกี่หรือเท่ากับความกว้างของหน้าผ้า

๑๕. **คานเหยียบ หรือ ดิ้นเหยียบ** เป็นไม้ใช้สำหรับเหยียบเครื่องบังคับตะกอล เพื่อให้เชือกที่โยงต่อมาจากเขาหูกหรือตะกอลดึงด้ายยืนให้แยกออกเป็นหมู่ ขณะที่ช่างทอพุ่งกระสวยด้ายพุ่งเข้าไปขัดด้ายยืนให้เกิดเป็นลวดลายต่างๆ

๑๖. **สายกระตุก หรือ เชือกดึงเวลาพุ่งกระสวย** จึงเกิดศัพท์ว่า “กีกะตุก” โดยช่างทอผ้าจะใช้มือข้างหนึ่งกระตุกสายเชือกนี้ กระสวยก็จะแล่นไปแล่นมาเอง และใช้มืออีกข้างดึงฟืมให้กระแทกเนื้อผ้าที่ทอแล้วให้แน่น

๑๓. ผัง เป็นไม้สำหรับค้ำความกว้างของผ้าให้หน้าผ้าตึงพอดีกับฟืม เพื่อว่าจะได้สะดวกเวลาทอ และเส้นด้ายตรงลายไม่คดไปคดมา ด้านหัวและด้านท้ายของผังจะผูกเข็มไว้เพื่อใช้สอดริมนผ้าทั้งสองข้าง

ผ้าทอของชาวมอญ

กลุ่มผลิตผ้าทอมือ วัดม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ทอผ้ามอญจำหน่ายสินค้าประจำชุมชน

การแต่งกาย

การแต่งกายของชาย

การแต่งกายในงานพิธี ชายจะนุ่งโจงกระเบน หลากสี ในงานเทศกาล เสื้อแขนสั้น มีผ้าขาวม้าพาดไหล่
การแต่งกายธรรมดา ชายจะนุ่งโจงกระเบน เสื้อปกติธรรมดา

การพาดผ้าขาวม้ามามีอยู่ ๓ ลักษณะ คือ

๑. พาดไหล่ซ้ายข้างเดียว
๒. พาดให้ชายทั้งสองไปอยู่ด้านหลัง
๓. ใช้สไบด้านซ้ายในงานบุญ

การแต่งกายของหญิง

เด็กในชุดดั้งเดิมของชาวมอญ

การแต่งกายธรรมดา หญิงจะนุ่งผ้าชิ้นมีเชิงหลากสี เลื้อยแขนยาว ทรงกระบอก คอกกลมห่มผ้าสไบเฉียง ทรงผมเกล้าผมมวยคล้ายไปข้างหลัง

ผ้าสไบมี ๓ ลักษณะ คือ

๑. คล้องคอชายของผ้าทั้งสองห้อยมาด้านหน้า
๒. ใช้สไบไปทางด้านซ้ายในงานบุญ
๓. ใช้พาดไหล่ซ้ายยาวลงมาตลอด

การแต่งกายในพิธีศพ หญิงจะนุ่งผ้าชิ้นสีดำ เลื้อยคอกกลม แขนทรงกระบอกสีดำ ผ้าสไบเฉียงสีขาว

ของใช้ในชีวิตประจำวัน

ชาวไทยมอญในสมัยโบราณ จะเครื่องประดับตกแต่งร่างกายหลายชนิด ได้แก่

๑. กำไล ส่วนมากเป็นกำไลเงิน สำหรับใส่ข้อเท้าของหญิง แต่ปัจจุบันไม่นิยมใช้ จะใช้สำหรับของนาควในพิธีบวชเท่านั้น
๒. เข็มขัด จะทำด้วยเงิน มักใช้เป็นเครื่องประดับของชายและหญิง
๓. ลูกปัด นำมาใช้เป็นเครื่องประดับ ตกแต่งมักทำด้วยหินและแก้ว
๔. กระจุกสัตว์ จะนำมาทำเป็นกำไลเท้า ซึ่งใช้เป็นเครื่องประดับได้อย่างหนึ่ง
๕. สารีต จะนำมาทำเป็นกำไลเท้า
๖. ขมิ้น ดินสอพอง เป็นเครื่องประทินโฉมของหญิงในสมัยโบราณ

นอกจากนี้ชาวมอญยังมีภาชนะใส่ของที่เป็นจักสานและเครื่องทองเหลืองและอุปกรณ์ทำมาหากินที่คล้ายคลึงกับชนกลุ่มอื่นๆ แตกต่างตรงชื่อเรียกในภาษามอญ

ผ้าห่อคัมภีร์

ในสมัยที่การพิมพ์ยังไม่แพร่หลาย คัมภีร์โบราณมีบทบาทมากในการเผยแพร่พุทธศาสนา ผู้ชายสามารถบวชเรียนได้ มีโอกาสอุทิศตนตามหลักศาสนา ส่วนผู้หญิงก็มีบทบาทสำคัญที่จะทำนุบำรุงศาสนาในทุกๆ ด้าน เช่น การเป็นโยมอุปถัมภ์กุฏิ การทำบุญเนื่องในโอกาสต่างๆ การสร้างศาสนสถาน-วัดถุ ฯลฯ การทำผ้าห่อคัมภีร์ก็เป็นโอกาสที่ผู้หญิงจะได้ทำนุบำรุง พระพุทธศาสนา ด้วยการอุทิศแรงกายและความตั้งใจจริงในการถักทอ และตัดเย็บผ้าห่อคัมภีร์ให้เป็นเครื่องปกป้องพระธรรมคำสอนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้คุณค่าทางด้านพุทธศาสนาแล้ว ผ้าห่อคัมภีร์ยังสะท้อนให้เห็นศรัทธาความเชื่อและวิถีชีวิตของผู้คน

ผ้าห่อคัมภีร์แบบมอญโบราณ ทำจากเส้นด้ายถักเป็นลวดลายต่างๆ ด้านในมีโครงทำด้วยไม้ไผ่

ผ้าห่อคัมภีร์ โบราณวัตถุสำคัญของวัดม่วง มีเป็นจำนวนมากที่เก่าแก่ถึงสมัยอยุธยา นับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่มีคุณค่าแทบหาไม่ได้ในปัจจุบัน ประเพณีการใช้ผ้าที่สวยงามห่อพระคัมภีร์นี้สะท้อนถึงความศรัทธาในพระศาสนาของชาวมอญได้เป็นอย่างดี

